

PRAVIČNA PLAČA, DOSTOJNA POKOJNINA

Avtorici:

Majda Hrženjak in Živa Humer

Izdal Mirovni inštitut v sodelovanju z Open Society o.p.s. in v okviru projekta Pravično plačilo, dostojna pokojnina.

Avgust 2015

Avtorici: Majda Hrženjak and Živa Humer

Jezikovni pregled: Živa Humer

Grafično oblikovanje: Linda Živnůstková

Publikacijo je finančno podprla Evropska Unija, Progress Program. Za vsebino publikacije je odgovoren Mirovni inštitut, vsebina v nobenem pogledu ne odraža stališč Evropske komisije.

Poročilo je nastalo v okviru projekta S spodbujanjem enakega plačila do zmanjšanja pokojninske vrzeli med spoloma, revščine in socialne izključenosti, ID: JUST/2013/PROG/AG/4881/GE (Pravično plačilo, dostojna pokojnina), ki ga financira Evropska komisija.

Finančno podpira program PROGRESS Evropske Unije.

ISBN: 978-80-87110-33-1

Kazalo

1. Kontekstualizacija	4
2. Trendi v zaposlovanju in fleksibilizacija	4
2.1 Delovni čas po spolu	4
2.2 Brezposelnost.....	4
2.3 Netipične oblike zaposlitve in fleksibilizacija.....	4
2.4 Ukrepi zoper fleksibilizacijo	5
3. Plačna vrzel med moškimi in ženskami	5
3.1 Zakonodaja.....	5
3.2 Trendi v post-socialističnem obdobju.....	5
3.3 Aktualna situacija	6
3.4 Javni in zasebni sektor ter različni poklici	7
3.5 Podatkovna odstopanja: vprašanje zanesljivosti in dostopnosti podatkov	7
4. Stopnja tveganja revščine	8
5. Pokojninska vrzel med spoloma	9
5.1 Demografske značilnosti upokojencev v Sloveniji.....	9
5.2 Slovenija v perspektivi EU	9
5.3 Zakaj je pokojninska vrzel v Sloveniji tako velika?	9
5.4 Ukinitev državnih pokojnin in premestitev pokojninskega dodatka v domeno socialnovarstvenih prejemkov	10
5.5 Modernizacija pokojninskega sistema	11
5.6 Izenačevanje moških in žensk v procesu upokojevanja.....	11
5.7 Vdovska pokojnina	12
6. Zaključek	12
Literatura:	14
Priloga:	15

1. Kontekstualizacija

Slovenija je postala neodvisna država leta 1991, evroobmočju pa se je pridružila leta 2007. Leta 2014 je imela Slovenija 2.061.623 prebivalcev, od tega 1.040.240 žensk in 1.021.319 moških. Med prebivalci je bilo 806.800 zaposlenih oseb, od tega 55,5% (447.774) moških in 45,5% (359.026) žensk, ter 612.406 upokojencev, od tega 55,3% (338.516) žensk in 44,7% (273.890) moških (SURs 2014, ZPIZ 2015). Pričakovana življenjska doba moškega rojenega v letu 2013 je 76,93 let, ženske pa 83,13 let. Glede na populacijske projekcije Eurostata EURO-POP 2010 za Slovenijo bo delež starejših prebivalcev dvakrat večji od deleža otrok že v letu 2035. Za primerjavo, takšno razmerje med starejšimi prebivalci in otroki se na ravni celotne EU pričakuje v letu 2050.

Slovenija je leta 1991 vstopila v nov politični in socio-ekonomski sistem s socialistično dediščino enakosti med moškimi in ženskami. Ena od zapuščin socialističnega sistema je bila obširna in cenovno dostopna mreža subvencionirane, kvalitetne oskrbe za otroke. 12 mesecev 100% plačanega porodniškega in starševskega dopusta ter davčne olajšave za družine z otroki so se ohranile tudi v novem sistemu. V Sloveniji je bil delež žensk s polno zaposlitvijo že od 60-ih let prejšnjega stoletja eden najvišjih v Evropi, hkrati pa je bil delež žensk z zaposlitvijo za skrajšan delovni čas eden od najnižjih. Ženske so imele reproduktivne pravice, država je zagotavljala javne, učinkovite in dostopne zdravstvene storitve. Vendar se neenakosti v prevzemanju skrbstvenega dela v zasebni sferi, horizontalni in vertikalni spolni

segregaciji na trgu dela, zastopanosti žensk v politiki ter nasilju nad ženskami v družini niso bistveno zmanjšale niti v socializmu niti v kapitalizmu. Krčenje socialne države, naraščanje fleksibilizacije in intenzivnosti dela, so spremembe, ki jih je prinesel nov sistem, in delujejo izrazito zaviralno na enakost med moškimi in ženskami.

2. Trendi v zaposlovanju in fleksibilizacija

2.1 Delovni čas po spolu

Nacionalni podatki o delovnem času za leto 2014 kažejo, da tedenski delovni čas moških v povprečju presega delovni čas žensk za 2,6 ur na teden (SURs 2014). Razlike med spoloma so največje na področju kmetijstva, najmanjše pa v industriji. Razloge za te razlike je mogoče pripisati večjemu deležu žensk v zaposlitvah za skrajšan delovni čas in višjemu deležu žensk pri koriščenju bolniškega dopusta, predvsem za skrb za otroke in druge člane družine. Slovenija ima v primerjavi z drugimi državami v EU relativno majhen delež žensk zaposlenih za skrajšan delovni čas. V drugi četrtini leta 2013 je 12,3% žensk delalo s skrajšanim delovnim časom (EU: 32,2%), medtem ko je delež za moške v istem obdobju znašal 6,7% (EU: 8,8%) (Eurostat 2012).

2.2 Brezposelnost

Registrirana brezposelnost žensk je konstantno višja od brezposelnosti moških. V zadnjem obdobju je delež brezposelnih žensk še vedno v porastu in na-

rašča bolj strmo kot je naraščala brezposelnost moških v času krize v letih 2010, 2011 in 2012. V letu 2010 je brezposelnost moških dosegala 11,4%, žensk pa 12,4%; v letu 2014 je stopnja brezposelnosti pri moških znašala 11,1%, pri ženskah pa 14,1% (SURs 2015 b). Stopnja brezposelnosti moških je naraščala med letoma 2009 in 2012, leta 2013 pa je začela upadati. V enakem obdobju je brezposelnost žensk postopno naraščala, trend naraščanja pa se je nadaljeval tudi v letu 2014, ko je brezposelnost moških začela upadati. To je po vsej verjetnosti rezultat krčenja javnega sektorja, kjer so ženske zaposlene v večjem številu kot moški, zaradi varčevalnih ukrepov.

2.3 Netipične oblike zaposlitve in fleksibilizacija

V Sloveniji je značilna visoka stopnja fleksibilnosti in intenzivnosti dela, hkrati pa oboje pomembno vpliva na določene družbene skupine moških in žensk. V letu 2013 je imelo 16,6% žensk pogodbe o zaposlitvi za določen čas, v EU je ta delež znašal 13,5% (Eurostat 2013). Delež pogodb za določen čas je nad nacionalnim povprečjem na področju izobraževanja, zdravstva in storitev socialnega varstva, torej v javnem sektorju in na področjih, kjer so ženske v večini (Kralj in Renner 2007). Poleg naraščajočega deleža brezposelnih mladih so zaskrbljujoče tudi oblike njihove participacije na trgu dela. Med mladimi je večji delež zaposlitev za določen čas. V starostni skupini od 20 do 29 let je delež žensk zaposlenih za določen čas 53,3%, moških pa 41,3%, kar postavlja Slovenijo po številu začasnih zaposlitev za mlade v sam vrh EU (Eurostat 2013). Mladi na svojih ravnih nosijo največjo težo negotovosti, ki je posledica

naraščajoče zaposlitvene fleksibilnosti, saj sta zanje začasna zaposlitev in priložnostno delo običajni obliki dela. Hkrati pa sta to obliki zaposlitve, ki sta slabo plačani in zagotavljata manj pravic do socialne varnosti, kar ima lahko dolgoročne posledice na njihovo ekonomsko in socialno varnost v starosti.

Med samozaposlenimi, kar država spodbuja kot možnost izhoda iz brezposelnosti, vendar se izkazuje kot izrazito negotov položaj na trgu dela, je več moških kot žensk. Delež samozaposlenih v Sloveniji stalno narašča, še posebej v času ekonomske krize. V letu 2013 je bilo samozaposlenih 94.873 oseb, od tega 64.491 (67,9%) moških in 30.382 (32,1%) žensk (SURs 2015a). Naraščajoče število ‚novih samozaposlenih‘ v nizko kvalificiranem storitvenem sektorju vodi v vzpostavljanje dualnega trga dela in pod-zaposlenost v nestabilnih delovnih razmerjih, z nizkimi dohodki in omejenimi pravicami iz dela ter visoko stopnjo negotovosti.

2.4 Ukrepi zoper fleksibilizacijo

Trenutni vladni ukrepi so usmerjeni v izenačevanje različnih oblik zaposlitev – s perspektive plačevanja prispevkov za socialno varnost – kar naj bi po prepričanju vlade zmanjšalo segmentacijo trga dela, povečalo število vplačil prispevkov za pokojninsko in socialno varnost ter zagotavljalo višjo stopnjo socialne varnosti v starosti za ženske in moške, ki delajo v nestandardnih oblikah zaposlitve.

Nova pokojninska zakonodaja naslavlja probleme trga dela, kot so visoka brezposelnost, fragmentacija in prekarizacija dela ter pojavljanje številnih fleksibil-

nih oblik zaposlitev, ki ne zagotavljajo plačevanja prispevkov za socialno varnost, s spremembo definicije skupin oseb, ki so obvezane plačevati pokojninsko zavarovanje. Nova zakonodaja namreč predvideva plačevanje prispevkov obveznega socialnega in pokojninskega zavarovanja za vse oblike dela (ne le za pogodbe, ki temeljijo na delovnopравни zakonodaji, pač pa tudi pogodbe, ki temeljijo na civilnem pravu), torej tudi tiste oblike pogodbenih razmerij, ki so bile v preteklosti izvzete iz te obveznosti, kot so študentsko delo, pogodbe o avtorskem delu, storitvene pogodbe, osebno dopolnilno delo itd. S takim ukrepom vlada sledi načelu ‚vsako delo šteje‘, kar naj bi zagotavljalo višjo stopnjo socialne varnosti za delavce v nestandardnih zaposlitvah, povečanje vplačevanja prispevkov in zmanjšanje segmentacije trga dela. Obenem pa odpira možnosti za vse tiste, ki niso obvezani v plačevanje zavarovanja, da v to vstopijo prostovoljno, pri čemer pa se povečuje minimalni znesek vplačil.

3. Plačna vrzel med moškimi in ženskami¹

V Sloveniji plačna vrzel med spoloma obstaja navkljub splošnemu prepričanju, da je ni. Razširjeno je tudi prepričanje, da se plače moških in žensk na istih položajih v Sloveniji ne razlikujejo. Toda analize so pokazale, da do razlik prihaja že ob določitvi osnovne plače oziroma ob uvrstitvi v ustrezni plačni razred znotraj tarifnega razreda. Do razlik prihaja tudi na ravni priznavanja delovne uspešnosti, dodatkov in napredovanj ter nenazadnje tudi zaradi pogostejše odsotnosti žensk zaradi skrbi za otroke in starejše.

3.1 Zakonodaja

Enako plačilo za enako delo predvideva 133. člen Zakona o delovnih razmerjih (enako plačilo za ženske in moške), ki je zavezujoče za delodajalce. Kolektivne pogodbe v Sloveniji ne vsebujejo členov, ki bi se nanašali na enako plačilo, ker naj bi zakonska prepoved plačne diskriminacije predstavljala zanesljivo varovalko pred zlorabami (Intervju z mag. Andrejo Poje, predstavnico Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, 30. marec 2015). Vendar nedavna študija (Poje in Roksandić 2013) potrjuje, da plačne razlike med moškimi in ženskami za opravljeno delo v enakem plačnem razredu, v enaki tarifni skupini in v enakih delovnih pogojih znotraj iste gospodarske družbe v Sloveniji obstajajo. Študija razkriva, da »...do razlik prihaja pri redni plači izplačani za dejansko opravljene ure dela, brez dodatkov za pogoje dela, brez nadomestil za letni dopust, bolniške in praznike, brez dodatkov za delovno uspešnost in delovno dobo, in se še povečajo pri celotnem izplačilu« (ibid. 20). Razlike v plačah žensk in moških znotraj v študiji opazovanih podjetij iz energetskega in kemičnega sektorja, gumarske industrije, maloprodaje, gostinstva in turizma ter zdravstvenega sektorja se »podobno kot na nacionalni ravni povečajo s prehodom v višje tarifne razrede in z višjo stopnjo izobrazbe ter z večjo zahtevnostjo delovnega mesta« (ibid.).

3.2 Trendi v post-socialističnem obdobju

Do sedaj najbolj podrobna analiza o plačni vrzeli med spoloma, ki so jo opravili Penner idr. (2010), zajema obdobje od leta 1993 do 2007 in predstavlja

edinstveno študijo s podatki o celotni delovni sili v Sloveniji v vsakem posameznem letu. Tovrstna podrobna metodologija ni primerljiva z Eurostatovo ali nacionalno metodologijo, ki ne zajema podatkov o posameznikih in posameznicah, ki opravljajo enako delo pri istem delodajalcu. To lahko pojasni tudi razlike, zakaj je plačna vrzel med spoloma precej višja v primerjavi s podatki o plačni vrzeli med spoloma, merjenih v EU od leta 2006 dalje.

Analiza o plačni vrzeli med spoloma v Sloveniji za obdobje od 1993 do 2007 je pokazala, da so se razlike po spolu postopno povečale (Penner idr. 2010).¹ Analiza plačne vrzeli med spoloma v proučevanem petnajstletnem obdobju vključuje plačno vrzel na ravni celotne populacije, na ravni delovnega mesta in na ravni organizacije. V obdobju od 1993 do 1997 je bila povprečna plačna vrzel po spolu kot tudi na ravni delovnega mesta 15%. V obdobju od 1998 do 2002 je bila plačna vrzel med spoloma na ravni celotne populacije 19%, na ravni delovnega mesta pa dobrih 20%. V obdobju od 2003 do 2007 se je plačna vrzel med spoloma še povečala na 23%, medtem ko so moški zaslužili v povprečju 18% več kot ženske za enako delo pri istem delodajalcu. Plačna vrzel je bila nespregledljiva tudi v javnem sektorju, saj so ženske zaposlene v javnem sektorju v obdobju od 2003 do 2007 zaslužile 24% manj od moških in 14% manj kot moški, ki so delali v isti organizaciji (ibid., 868-870).

Glavne ugotovitve analize so, da se je neenakost spolov v plačilu na ravni celotne populacije v Sloveniji med letom 1993 in 2007 povečala zaradi poklicne in organizacijske segregacije. Avtorici in avtorja raz-

iskave poudarjajo, da je pri tem potrebno upoštevati tudi, da je več moških zaposlenih na bolje plačanih delovnih mestih. Izobrazba sicer znižuje neenakost v plačilu na ravni celotne populacije, pri čemer je potrebno upoštevati, da je dosežena stopnja izobrazbe žensk praviloma že višja od dosežene stopnje izobrazbe moških, vendar pa ženske prejemajo manj dodatkov, nagrad za izobrazbo v primerjavi z moškimi (ibid. 871).

3.3 Aktualna situacija

Kljub temu je sedanja plačna vrzel v Sloveniji po podatkih Statističnega urada Evropske Unije (Eurostat) ena najnižjih v EU-28. Eurostatovi podatki o plačni vrzeli² za leto 2013 kažejo, da so bile ženske plače v povprečju za 16,4% nižje od moških plač v EU-28, v Sloveniji pa za 3,2%. Kajzer (2006) meni, da je manjša plačna vrzel med spoloma posledica obstoječega pravnega okvirja, relativno nizkega deleža zaposlitev s skrajšanim delovnim časom in zaposlitev za določen čas v primerjavi z drugimi evropskimi

državami, obveznega proporcionalnega plačnega nadomestila za delovno dobo za ženske in moške ter visokega deleža žensk zaposlenih v javnem sektorju, kjer so plače višje v primerjavi s plačami v zasebnem sektorju.

Medtem ko se na državni ravni kaže majhna plačna vrzel, pa podatki o plačah po sektorjih, na ravni organizacij/podjetij in na ravni delovnih mest kažejo na bistveno večjo plačno vrzel tudi v Sloveniji. Glede na letne statistike o strukturi prejemkov za leto 2012 je povprečna letna bruto plača moškega preračunana na mesečno znašala 1.639 evrov, ženske pa 1.555 evrov. Razlike med bruto plačami moških in žensk so bile največje v zdravstvenem in socialnem skrbstvu, kjer so ženske prejemale v povprečju 26,5% nižje plače kot moški. V finančnih in zavarovalniških storitvah so ženske prejemale za 24,9% nižje plače od moških. Povprečna plača moških in žensk se je najmanj razlikovala v nepremičninskih storitvah (6,1%) ter v javni upravi in na področju obrambe (6,5%) (SURS 2012).

Tabela 1: Povprečna mesečna bruto plača po starostnih skupinah in spolu, Slovenija, 2012. Vir: Statistični urad Republike Slovenije

	Skupaj	Moški	Ženske	Razmerje ženske/moški
	EUR			%
Skupaj	1.600	1.639	1.555	94.9
15-64	1.597	1.634	1.554	95.1
15-24	1.036	1.050	997	95.0
25-34	1.365	1.392	1.326	95.3
35-44	1.639	1.705	1.567	91.9
45-54	1.606	1.730	1.607	92.9
55-64	1.961	1.941	1.995	102.8

Statistični urad RS razlike pojasnjuje z različnimi deleži žensk in moških in na različnih delovnih mestih, ki jih moški in ženske zasedajo v dejavnostih. Med zaposlenimi v zdravstvenem in socialnem skrbstvu predstavljajo ženske več kot štiri petine zaposlenih, moški pa manj kot petino; prav tako v finančnih in zavarovalniških aktivnostih, kjer ženske zasedajo skoraj dve tretjini delovnih mest, moški pa tretjino. Večje število žensk na nižje plačanih delovnih mestih - pojasnjuje Statistični urad RS - zniža njihovo povprečno plačo in poveča vrzel do plač moških.

V letu 2012 so bile bruto plače žensk v povprečju višje od bruto plač moških v gradbenem sektorju (18,4%), v transportu in skladiščenju (16,1%) ter v oskrbi z vodo, komunalnih storitvah, upravljanju odpadki in sanacijskih aktivnostih (14,8%). Tudi pri teh aktivnostih je po razlagi Statističnega urada RS glavni razlog za plačno vrzel v deležih žensk in moških, saj so v vseh treh ženske v manjšini in zasedajo v glavnem bolj plačana delovna mesta (ibid.).

3.4 Javni in zasebni sektor ter različni poklici

Nekorigirana⁴ plačna vrzel med spoloma v Sloveniji v letu 2013 je bila v zasebnem sektorju 8,8%, v javnem sektorju pa 6,1% (Eurostat 2013). Povprečne bruto plače zaposlenih s terciarno izobrazbo so bile v letu 2013 v zasebnem sektorju za 4,0% višje kot povprečne bruto plače zaposlenih z isto izobrazbo v javnem sektorju. V zasebnem sektorju so zaposleni imeli za 8,1% višje plače od povprečnih bruto plač zaposlenih s terciarno izobrazbo v sektorju država

Tabela 2: Povprečne mesečne bruto plače po poklicnih skupinah in spolu, Slovenija, 2012. Vir: Statistični urad Republike Slovenije.

	Skupaj	Moški	Ženske	Razmerje ženske/moški
	EUR			%
Skupaj	1.600	1.639	1.555	94.9
Zakonodajalci, višji uradniki in menedžerji	3.007	3.097	2.834	91.5
Strokovnjaki	2.312	2.534	2.171	85.7
Tehniki in drugi strokovni sodelavci	1.729	1.851	1.618	87.4
Uradniki	1.382	1.384	1.380	99.7
Poklici za storitve in prodajalci	1.118	1.250	1.025	82.0
Kmetovalci, ribiči, gozdarji, lovci	1.126	1.176	1.004	85.4
Poklici za neindustrijski način dela	1.213	1.242	996	80.2
Upravljalci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci	1.175	1.233	995	80.7
Poklici za preprosta dela	959	1.041	884	84.9
Vojaški poklici	1.600	1.615	1.501	92.9

(javnem),⁵ in hkrati za 10,1% nižje bruto plače od zaposlenih z isto stopnjo izobrazbe v javnih družbah. Zaposleni v javnem sektorju s sekundarno izobrazbo so imeli za 11,7% višje povprečne bruto plače kot zaposleni z isto stopnjo izobrazbe v zasebnem sektorju. Plače zaposlenih v sektorju država s sekundarno izobrazbo so imeli za 2,7% višje plače kot zaposleni z isto stopnjo izobrazbe v zasebnem sektorju. Plače zaposlenih s sekundarno izobrazbo v javnih družbah so bile za 23,5% višje od plač zaposlenih z isto stopnjo izobrazbe v zasebnem sektorju (SURS 2013).

3.5 Podatkovna odstopanja: vprašanje zanesljivosti in dostopnosti podatkov

Med nacionalnimi podatki in podatki Evropske komisije se pojavljajo razlike. Podatki Eurostata za

leto 2013 Sloveniji pripisujejo najnižje mesto na lestvici plačnih vrzeli med spoloma s 3,2%, medtem ko nacionalni podatki kažejo na 4,5% plačno vrzel (podatek iz statistik o Strukturi prejemkov). Poje in Roksandić (2013) ocenjujeta, da je tako zaradi različnih metodologij izračunavanja in spremljanja podatkov o plačni vrzeli. Na primer, leta 2010 je plačna vrzel izmerjena v Raziskavi o strukturi prejemkov znašala 0,6%, kar pomeni, da so bile plače žensk v Sloveniji v povprečju za 0,6% nižje od plač moških. Podatki o nekorigirani plačni vrzeli za isto leto kažejo, da je po Eurostatu nekorigirana plačna vrzel znašala 0,9%. Podatki iz letne statistike o strukturi prejemkov objavljeni za isto leto pa poročajo o plačni vrzeli v višini 3,7%. Tako očitna razlika v podatkih (0,6% in 3,7%) vzbujata dvome v kredibilnost podatkov, zato Poje in Roksandić

(2013) poudarjata, da je potrebno uvesti zakonodajne spremembe o zbiranju statističnih podatkov v zvezi z merjenjem plačne vrzeli med spoloma in o izboljšanju dostopnosti podatkov o plačah po spolu na ravni delodajalcev/podjetij.

4. Stopnja tveganja revščine

V Sloveniji je leta 2013 stopnja tveganja revščine za celotno populacijo dosegala 14,5%. S starostjo stopnja tveganja revščine strmo narašča v primerjavi s celot-

Tabela 3: Stopnja tveganja revščine glede na starost, po letih. Vir: Leskošek 2014.

		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Starost 65+	skupaj	19.0	18.3	20.3	19.3	19.5	20.9	19.6	20.5
	moški	9.8	9.2	10.7	10.4	8.6	10.5	11.7	13.2
	ženske	24.7	24.0	26.6	25.0	26.5	27.8	25.0	25.5
Starost 60+	skupaj	17.3	16.5	18.1	17.5	18.2	19.1	17.3	17.8
	moški	9.8	9.0	10.8	10.9	10.4	12.3	11.4	12.1
	ženske	22.4	21.7	23.2	22.1	23.8	24.1	21.8	22.1
Starost 75+	skupaj	23.2	23.1	25.1	25.4	25.3	27.0	24.5	26.0
	moški	11.4	9.7	12.0	11.6	10.0	12.0	12.0	12.6
	ženske	28.6	29.2	31.2	31.9	33.3	34.6	31.5	33.5

Tabela 4: Stopnja tveganja revščine glede na tip gospodinjstva, po letih. Vir: Statistični urad Republike Slovenije

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Enočlansko gospodinjstvo, moški	35.3	35.1	36.8	35.9	30.3	35.8	32.3	29.2
Enočlansko gospodinjstvo, ženske	46.4	42.7	44.6	47.3	44.7	43.0	40.1	35.5
Enostarševsko gospodinjstvo z najmanj enim vzdrževanim otrokom	22.2	28.9	30.3	29.7	34.1	30.8	25.8	30.1

Tabela 5: Število pokojnin nižjih od 622 evrov – meja za upravičenost do letnega dodatka. Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije, po podatkih z dne 28.9.2012

	2012			2013		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
Starostne, invalidske, družinske, vdovske pokojnine	143.191	238.960	382.151	148.983	238.402	387.385
Vse pokojnine skupaj	257.698	331.712	589.410	266.963	336.470	603.433

no populacijo in je za starejše osebe (starosti 60+, 65+ in 75+) bistveno višja. Pri tem pa izstopa podatek, da medtem ko stopnja tveganja revščine s starostjo ostaja enaka oziroma ostaja nekoliko pod povprečjem za moške, za ženske stopnja tveganja revščine s starostjo zelo narašča in je pri starosti 75+ več kot dvakrat višja od stopnje tveganja revščine moških.

Stopnja tveganja revščine, torej s starostjo znatno narašča predvsem za ženske. V EU na lestvici ekonomske neenakosti po spolu v starosti (primerjava stopnje revščine žensk s stopnjo revščine moških pri starosti 75+) Slovenija zaseda drugo mesto, takoj za Litvo (Intervju z Dr. Valerijo Korošec, predstavnic Sloveskega inštituta za makroekonomske analize in razvoj - UMAR, 12. januar, 2015).

Izpostaviti velja tudi zelo visoko stopnjo tveganja revščine za enočlanska gospodinjstva, ki dvakrat presega stopnjo tveganja revščine za celotno populacijo tako za moške kot za ženske, vendar je za ženske še nekoliko višja.

V letu 2013 je v Sloveniji v populaciji 210.467 starejših žensk (starih 65+), 48.000 žensk živelo v revščini. To pomeni, da je v tej starostni skupini vsaka četrta ženska (in vsak osmi moški) živela v revščini. Velika večina žensk, ki živijo v revščini (30.000) je starih 75 ali več let, kar pomeni, da je med njimi revna vsaka tretja ženska. Glede na nesorazmerno višjo stopnjo tveganja revščine za starejše ženske v primerjavi z moškimi se postavlja vprašanje, kakšna je povezanost med različnimi segmenti ekonomske neenakosti med moškimi in ženskami, torej med plačno in pokojninsko vrzeljo ter stopnjo tveganja

revščine v starosti? Kolikšen je vpliv slovenskega pokojninskega sistema na tako visoko stopnjo tveganja revščine za starejše ženske?

Letni prag tveganja revščine za enočlansko gospodinjstvo je v l. 2013 znašal 7.111 evrov; razpoložljivi neto dohodek oseb, ki so živele pod pragom revščine, je bil torej nižji od 593 evrov (Statistični urad RS). Pokojnina več kot polovice vseh upokojenk in upokojencev pa znaša manj kot 622 evrov, med njimi sta dve tretjini žensk. V Sloveniji torej, več kot polovica vseh upokojenih oseb, v večini žensk, živi pod ali tik nad pragom revščine. Tabela 5 prikazuje število upokojenih moških in žensk, ki prejemajo pokojnine nižje od 622 evrov (to je znesek, ki je v l. 2013 predstavljal mejo za upravičenost do prejemanja letnega dodatka). Število žensk s pokojnino nižjo od 622 evrov je bistveno višje od števila moških (Humer in Roksandić 2013).

5. Pokojninska vrzel med spoloma

5.1 Demografske značilnosti upokojencev v Sloveniji

Slovenija se od držav EU razlikuje po enem najnižjih deležev zaposlenih v starostni skupini od 55 do 64 let: po podatkih iz leta 2010 je ta delež v Sloveniji znašal 35% (v 2008 pa 32,8%), v EU-27 pa 46,3% (ali 45,6% v letu 2008). Delež zaposlenih starejših žensk je v letu 2010 v Sloveniji znašal 24,5%, medtem ko je bil delež moških 45,5%.

V letu 2013 je bilo 602.311 upravičencev do starostne, predčasne, invalidske, družinske, vdovske in

delne starostne pokojnine, kar pomeni 16.903 oziroma 2,9% upokojencev več kot leto poprej. Med upokojenimi osebami, ki prejemajo eno od pokojnin (starostna, invalidska, družinska ali vdovska) je bilo 55,6% žensk in 44,4% moških (ZPIZ 2014a).

V letu 2013 je bila povprečna starost na novo upokojenih žensk 58 let in 4 mesece, na novo upokojenih moških pa 60 let in 9 mesecev. Ženske, ki so uveljavljale pravico do starostne pokojnine so imele povprečno 36 let in 3 mesece delovne dobe, moški pa 38 let in 1 mesec. Povprečna doba trajanja upravičenosti do pokojnine pri ženskah je bila 24 let in 6 mesecev, pri moških pa 18 let in 8 mesecev (ZPIZ 2014 b).

Starejši ljudje imajo pomembno vlogo v družbi, četudi niso formalno aktivni. Po podatkih Eurobarometra državljanji EU menijo, da je družbeni prispevek ljudi starih 55 let ali več pomemben v vlogah skrbnikov za vnuke, finančnih podpornikov družine in potrošnikov. V Sloveniji se kaže pomemben prispevek starejših pri skrbi za bolne in odvisne članke družine. Veliko starejših ljudi se aktivno ukvarja s prostovoljstvom: v Sloveniji je vsak tretji prebivalec (32%) star 55 let ali več aktiven prostovoljec (v EU je ta delež 27%).

5.2 Slovenija v perspektivi EU

V EU-27 je povprečna pokojninska vrzel med moškimi in ženskami 39%⁶, kar je dvakrat več kot izmerjena plačna vrzel, ki znaša 16%. v Sloveniji pokojninska vrzel med spoloma dosega 29% in je bistveno večja od plačne vrzeli (EK 2013a). Glede na politično in socio-ekonomsko preteklost je zanimi-

vo, da se Slovenija nahaja med petimi državami EU, v katerih pokojninska vrzel znaša okoli 30% (to so Švedska, Romunija, Italija, Norveška in Slovenija), in ne med vzhodnoevropskimi državami, ki imajo najnižje pokojninske vrzeli v EU, kot so Litva (15%), Madžarska (15%), Češka (13%), Latvija (9%), Slovaška (8%) in Estonija (4%) (ibid.). Zastavlja se vprašanje, kako to, da je v Sloveniji, ki ima eno najmanjših plačnih vrzeli v EU, tako visoka pokojninska vrzel?

5.3 Zakaj je pokojninska vrzel v Sloveniji tako velika?

V Sloveniji dejavniki, kot so skrajšan delovni čas, porodniška odsotnost, odsotnost zaradi starševskega dopusta ali skrbi za otroka ali skrajšana delovna doba ne nudijo zadovoljive razlage za obseg pokojninske vrzeli med spoloma. V Sloveniji imajo ženske namreč v veliki večini zaposlitve za polni delovni čas (delež žensk zaposlenih za skrajšan delovni čas je med najnižjimi v EU). Porodniški in starševski dopust, ki sta krita v višini 100% plače (v letu 2012 je bilo nadomestilo za 9-mesečni starševski dopust na podlagi Zakona o uravnoveženju javnih financ znižano na 90% plače), kot tudi nadomestilo za bolniško odsotnost zaradi skrbi za otroke so vključeni v pokojninsko osnovo. Dodatek za delovno dobo (38 let za ženske, 40 let za moške), ki se bo v skladu s pokojninsko reformo, ki je začela veljati v 2012, postopno ukinil, se kompenzira z višjim odmernim odstotkom od pokojninske osnove za izračun pokojnine.

Tabela 6, ki prikazuje zneske različnih kategorij pokojnin po spolu za leto 2011, kaže na to, da vrzel

Tabela 6: Pokojnine po spolu v 2011. Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije

Tip	Število			Znesek pokojnine		
	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj
Starostna pokojnina	186,795	206,445	393,240	662.52	592.29	625.65
Invalidska pokojnina	54,183	35,771	89,954	505.23	488.08	498.41
Družinska in vdovska pokojnina	9,387	84,269	93,656	360.84	434.01	426.68
Vojaška pokojnina	1,610	1,552	3,162	1,028.19	768.69	900.82
Kmečka pokojnina	192	1,004	1,196	248.89	261.54	259.51
Akontacija pokojnine	1	4	5			280.30
Državna pokojnina	1,237	12,935	14,172	183.54	183.54	183.54
Dodatek za pomoč in postrežbo	11,245	19,758	31,003	202.69	199.09	200.40
Dodatek za telesno okvaro	28,063	28,619	56,682	53.41	50.80	52.09
Varstveni dodatek	14,449	32,242	46,691	92.00	94.73	93.88

med pokojninami moških in žensk pri starostnih pokojninah, t.j. pri pokojninah s polno pokojninsko in delovno dobo dosega približno 10%. V primerjavi s povprečno plačno vrzeljo v Sloveniji je 10% pokojninska vrzel pri starostnih pokojninah vseeno zelo visoka. Delno jo je mogoče pojasniti s sektorskimi plačnimi razlikami, ki so neprimerljivo višje kot je povprečna plačna razlika v Sloveniji. Kot je bilo že omenjeno, je ravno v feminiziranem sektorju zdravstvenega in socialnega skrbstva najvišja plačna razpoka - ženske v povprečju prejema 26,5% nižje plače kot moški. To kaže, da imajo spolna horizontalna segregacija trga dela, nižji dohodki v feminiziranih področjih dela in predvsem ekonomsko razvrednotenje skrbstvenih poklicev velik vpliv na pokojninsko vrzel. Poleg tega pa obstaja pomenljiva razlika v številu moških in žensk, ki so upravičeni do drugih kategorij pokojnin, kot so npr. družinske in vdovske pokojnine ter kmečke in državne pokoj-

nine, do katerih so upravičeni tisti državljani in državljanke ki niso bili zaposleni, in zato niso upravičeni do starostnih pokojnin, ki temeljijo na delovni dobi. Kot kaže tabela 6, so ženske upravičene do teh kategorij pokojnin v bistveno večjem obsegu kot moški, kar je mogoče pojasniti s spolno specifičnimi življenjskimi poteki žensk, hkrati pa so te pokojnine izjemno nizke. To je dodaten element, ki pojasnjuje visoko pokojninsko razpoko med moškimi in ženskami v Sloveniji.

Predvidevati je mogoče, da bo v generacijah, ki se upokojujejo zdaj in se bodo upokojevale v naslednjih letih, število žensk brez delovne dobe bistveno manjše, kot je bilo v preteklosti, saj je stopnja zaposlenosti žensk v zadnjih desetletjih nenehno rasla, hkrati pa so ženske dosegale višjo izobrazbo in s tem višjo plačo. Leta 2002 je bila z Zakonom o delovnih razmerjih (133. člen) uvedena tudi prepoved plačne

diskriminacije. Zato bi se morala pokojninska vrzel (v kategoriji starostnih pokojnin) v naslednjih letih zmanjševati. Ob tem pa je potrebno izpostaviti problem mladih v Sloveniji, ki so v velikem številu zaposleni v atipičnih, negotovih oblikah dela (pogodbeno delo, delo za polovični delovni čas, priložnostno delo, delo za določen čas) ob hkratni visoki stopnji dolgotrajne brezposelnosti mladih, oboje pa mlade ženske prizadene v večjem številu kot moške. Ob takih trendih je mogoče predvidevati, da če bo socialna varnost v starosti sedanjih mladih generacij (24 – 35 let) temeljila izključno na preteklih vplačilih in prihrankih iz dela, se bodo tako moški kot ženske, vendar te v večjem številu, množično soočali z ekonomsko revščino.

5.4 Ukinitvev državnih pokojnin in premeštitev pokojninskega dodatka v domeno socialnovarstvenih prejemkov

Državna pokojnina, do katere so bile upravičene osebe stare 65+ let, ki niso imele delovne dobe in vplačanih pokojninskih prispevkov, je bila l. 2012 ukinjena, varstveni dodatek, ki je bil namenjen upokojencem s prenizkimi prihodki za preživetje, pa je bil premeščen iz pokojninske blagajne v blagajno socialnovarstvenih prejemkov. Obstoječi prejemniki državne pokojnine (l. 2011 je bilo med njimi 12.935 žensk in 1.237 moških) lahko poslej prejema 26,5% nižje plače kot moški. To kaže, da imajo spolna horizontalna segregacija trga dela, nižji dohodki v feminiziranih področjih dela in predvsem ekonomsko razvrednotenje skrbstvenih poklicev velik vpliv na pokojninsko vrzel. Poleg tega pa obstaja pomenljiva razlika v številu moških in žensk, ki so upravičeni do drugih kategorij pokojnin, kot so npr. družinske in vdovske pokojnine ter kmečke in državne pokoj-

moči in varstvenega dodatka ugotavlja na podlagi dohodkov in premoženja posameznika/posameznice in članov/članic njegovega gospodinjstva. To pomeni, da državna pokojnina in varstveni dodatek nista več individualna pravica, kar starejše ženske postavlja v odvisnost od partnerja, saj lahko zaradi partnerjevih višjih dohodkov izgubijo pravico do svojega dohodka v starosti. Sprememba državne pokojnine in varstvenega dodatka v pravico do denarne socialne pomoči je na podlagi Zakona o socialnovarstvenih prejemkih vpeljala tudi omejitve dedovanja. V primeru, da prejemnik denarne socialne pomoči ali varstvenega dodatka po smrti zapusti dediščino, bodo morali dediči povrniti stroške prejemkov iz tega naslova ali pa bo njihova dediščina zmanjšana za vrednost prejetih prejemkov.

Inštitut RS za socialno varstvo je izpostavil, da je skupina, ki je izpadla iz upravičenosti do varstvenega dodatka in državnih pokojnin, skupina upokojenk starih okoli 60 let, ki so bile pred letom 2012 upravičene do varstvenega dodatka zaradi prenizke vdovske pokojnine. Pravico do teh prejemkov so v skladu z novo zakonodajo izgubile predvsem ženske, ki so bile gospodinje (Dremelj et al., 2013, str. 63). Posledično tudi Centri za socialno delo opozarjajo na težko situacijo starejših, ki se številčno odpovedujejo svoji pravici do varstvenega dodatka zaradi pravil nove zakonodaje o zaznambi njihovega premoženja oz. obveznosti vračanja prejemkov s strani njihovih dedičev. Tudi domovi za ostarele občane so vedno manj zasedeni, saj ne ostareli ne njihovi potomci niso zmožni plačevanja stroškov oskrbe, hkrati pa Centri za socialno delo poročajo o porastu pojava nasilja nad starejšimi s strani nji-

hovih družinskih članov, predvsem otrok. Ukinitvev državnih pokojnin in sprememba varstvenega dodatka v socialnovarstveni prejemek ima neprimerljivo večji učinek na ženske kot na moške (Humer in Roksandić 2013).

5.5 Modernizacija pokojninskega sistema

Prenovljen pokojninski sistem v Sloveniji, ki je pričel veljati v letu 2012 (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – 2), sledi načelom povečevanja in izenačevanja upokojitvene starosti moških in žensk, povečevanja spodbud za podaljšanje zaposlitve in omogočanja postopnega prehoda iz trga dela v upokojitev. Pravičnost pa naj bi bila zagotovljena s povečanjem odvisnosti pokojnine od dejansko vplačanih prispevkov.

5.6 Izenačevanje moških in žensk v procesu upokojevanja

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – 2 predvideva izenačenje pogojev za upokojitev moških in žensk v 2016, in sicer na 65 let starosti in najmanj 15 let zavarovalne dobe; upravičenost do polne starostne pokojnine pri nižji starosti bo možna za zavarovane osebe (moške in ženske) z najmanj 40 leti pokojninske dobe in pri 60 let starosti. Pogoji za polno starostno pokojnino bodo za moške in ženske po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – 2 izenačeni leta 2019. Kot je navedeno v utemeljitvi zakona, je izenačitev upokojitvenih pogojev za moške in ženske priporočljiva zaradi daljše pričakovane življenjske dobe žensk in zaradi potrebe po formalni in legalni izenačitvi spolov.

Pravna utemeljitev izhaja iz tega, da so v preteklosti različni upokojitveni pogoji za ženske prispevali k nižjim pokojninam žensk in k višji stopnji tvegana revščine za ženske. Moderniziran pokojninski sistem pa še vedno ohranja različno določanje odstotka za odmero pokojnine za ženske in moške, ki ga utemeljuje z žensko tradicionalno vlogo skrbnice, ki jo opravljajo poleg svojega plačanega dela in zaradi katere imajo nižje plače in krajšo delovno dobo. Ustavno sodišče je v svojih odločitvah poudarilo, da je dopustno razlikovanje po spolu, kadar služi vzpostavljanju dejanske enakosti (enakopravnosti) med spoloma tam, kjer sicer obstajajo objektivne biološke ali funkcionalne razlike med njima. V takem primeru zakonodajalca ne zavezuje le prepoved razlikovanja, ampak tudi (in predvsem) dolžnost pozitivnega ravnanja: zagotoviti možnosti za dejansko enakopravnost med moškimi in ženskami. Različno obravnavanje moških in žensk je torej upravičeno tedaj, ko izravnava neugodnosti, ki izvirajo iz tradicionalno in zgodovinsko pogojenih različnih družbenih vlog. Po novem pokojninskem zakonu je odstotek za odmero pokojnine za moške za 40 let pokojninske dobe 78%, za ženske pa je 78% pri 38 letih pokojninske dobe, medtem ko je za ženske za 40 let pokojninske dobe 82% odmerni odstotek.

Nova pokojninska zakonodaja ohranja možnost znižanja upokojitvene starosti za pridobitev starostne pokojnine na račun otrok kot tudi na račun obveznega služenja vojaškega roka ter zaradi vključitve v zavarovanje pred 18. letom starosti. Zavarovanec ali zavarovanka, ki je skrbel/a za otroka v prvem letu njegove starosti, si ob izpolnjevanju navedenih pogojev lahko zniža upokojitveno starost za 6 mesecev

za enega otroka, za 16 mesecev za dva otroka, za 26 mesecev za tri otroke, za 36 mesecev za štiri otroke ter za 48 mesecev za pet ali več otrok. Ukrep je prvenstveno namenjen ženskam za skrb in nego otrok, vendar ga bodo ob predložitvi ustreznih dokazil imeli možnost koristiti tudi moški. Prav tako se bo moškimi ob izpolnjenem pogoju 40 let pokojninske dobe brez dokupa starostna meja lahko znižala za 2/3 obdobja služenja vojaškega roka od 60. leta do največ 58. leta starosti ter za 2/3 obdobja služenja vojaškega roka od 65. leta do največ 63. leta starosti. Starostna meja se bo lahko znižala tudi na račun vključitve v zavarovanje pred 18. letom starosti. Omenjeno znižanje starosti lahko uveljavljajo zavarovanci (moški in ženske), ki so dopolnili 40 let pokojninske dobe brez dokupa, in sicer od 60 leta starosti za ves čas dela pred 18. letom starosti, vendar ne več kot do 57 let za ženske in do 58 let za moške.

Nova pokojninska zakonodaja predvideva postopno podaljševanje obdobja za odmero pokojnine na najbolj ugodnih 28 zaporednih let zavarovanja (pri čemer bodo tri najmanj ugodna leta izključena). Sindikati predvidevajo, da bo to pomembno vplivalo na višino pokojnine in jo bo znižalo za približno 7%. Ocena vpliva povečevanja upokojitvene starosti na odmero pokojnine po spolu ni bila narejena, prav tako niso bili ocenjeni vplivi na stopnjo tveganja revščine.

5.7. Vdovska pokojnina

Zakonodaja je poostrila pogoje upokojitvene starosti za upravičence/upravičenke do vdovske pokojnine, kar je posledica povišanja upokojitvene starosti za

starostno pokojnino in upravičenosti do predčasne upokojitve. Vdovsko pokojnino lahko zahteva vdova ali vdovec preminule zavarovane osebe ali upravičenca(-ke):

- če je do njegove smrti dopolnil(a) starost 58 let;
- če je bil(a) do njegove smrti popolnoma nezmožen(a) za delo ali je to postal(a) v enem letu po njegovi smrti;
- če ji(mu) je po njegovi smrti ostal otrok ali več otrok, ki imajo pravico do družinske pokojnine po umrlem, vdova oziroma vdovec pa ima do njih dolžnost preživljanja.

Vdovska pokojnina je ovrednotena na 70% od osnove za odmero pokojnine.

6. Zaključek

V Sloveniji je mogoče zaznati mešane trende pri plačni vrzeli med moškimi in ženskami. Na splošno kaže, da se plačna vrzel zmanjšuje, čeprav so razpoložljivi podatki nezanesljivi, se razlikujejo med sektorji, so nedostopni na ravni posameznih podjetij in premalo raziskani. Zaskrbljujoče je, da je sektor z največjo plačno vrzeljo javni sektor socialnih in zdravstvenih storitev. Razloge za to je mogoče iskati v horizontalni in vertikalni sektorski in poklicni spolni segregaciji ter družbeni marginalizaciji skrbstvenega dela. Po drugi strani pa vprašanje plačne vrzeli pridobiva na javni prepoznavnosti, posebej pozitivno je, da postaja pomemben del programov sindikatov. Fleksibilizacija zaposlitve in porast nestandardnih oblik zaposlitve sta potencialna vira tveganj povečanja plačne vrzeli kot

tudi ogrožanja ekonomske neodvisnosti v starosti tako za moške kot za ženske, vendar je v Sloveniji stopnja izpostavljenosti žensk prekarizaciji dela višja od stopnje moških. Trenutna vlada se tveganj zaveda in uvaja ukrepe kot so npr. 'izenačevanje vseh oblik dela' in 'vsako delo šteje' s ciljem, da bi zmanjšala dualizacijo trga dela in njene posledice za socialno varnost, vendar so dejanski učinki teh ukrepov še negotovi.

Glede pokojninske vrzeli med moškimi in ženskami je potrebno poudariti, da na splošno socialna politika v Sloveniji spodbuja ekonomsko neodvisnost žensk z dostojno porodniško in starševsko politiko (t.j. 3 mesece polno plačanega porodniškega dopusta in 9 mesecev starševskega dopusta, kvalitetni in zadostno število javnih vrtcev, ki jih subvencionirajo občine), kar omogoča ženskam vrnitev na delo s polnim delovnim časom eno leto po rojstvu otroka. Kljub temu pa je pokojninska vrzel med spoloma velika (29% po podatkih EK), kar se odraža tudi v zelo visoki stopnji tveganja revščine za starejše ženske (za stare 65 let in več 25,5%; za stare 75 let in več pa 33,5%), ki je približno dvakrat večja od stopnje tveganja revščine za starejše moške in za celotno populacijo. Velika pokojninska vrzel med spoloma je posledica visoke sektorske plačne vrzeli v feminiziranih sektorjih, zlasti v sektorju zdravstvenega in socialnega skrbstva (26,5%), visokega deleža zgodnje upokojenih žensk tudi zaradi strukturne brezposelnosti in posledično nizkih pokojnin, v bistveno manjši meri pa nezaposlenosti žensk zaradi statusa kmetic ali gospodinjin in družinskih skrbnic. To pomeni, da se ekonomske neenakosti po spolu akumulirajo skozi življenjski potek

žensk in kulminirajo v starosti, ko so ženske še posebej ranljive zaradi stroškov povezanih z zdravjem in pogosto življenja v enočlanskem gospodinjstvu. V tej luči je zaskrbljujoča ukinitve državnih pokojnin leta 2012, med katerimi je bilo 90% prejemnic žensk zaradi spolno specifičnega življenjskega poteka, in nadomestitev le-teh s socialno pomočjo, ki ni več individualna pravica, pač pa upravičenost do socialne podpore temelji na podlagi ugotavljanja premoženjskega stanja celotnega gospodinjstva. Po drugi strani pa je pozitivno, da čeprav modernizacija pokojninskega sistema izenačuje upokojitveno starost moških in žensk, kljub temu ohranja različna izhodišča za odstotek odmere pokojnine za moške in ženske zaradi tradicionalno večjega bremena neplačanega dela, ki ga ženske opravljajo poleg pla-

čanega dela, kar vpliva na njihovo participacijo na trgu dela.

Povezanost med plačno in pokojninsko vrzeljo in tveganjem revščine v starosti za ženske je premalo raziskana in premalo vidna tema med oblikovalci politik, v relevantnih institucijah in v civilni družbi. Potrebno bi bilo:

- Okrepiti mehanizme evidentiranja, poročanja in sankcioniranja plačne vrzeli med spoloma na ravni sektorjev in posameznih podjetij.
- V kolektivne pogodbe vključiti prepoved plačne vrzeli med spoloma.
- Spodbujati mlade v izbiro spolno atipičnih poklicev, da bi zmanjšali horizontalno in vertikalno

segregacijo trga dela.

- Zaposlitve v nizko vrednotenih skrbstvenih delih (nega, strežba, čiščenje, vzgoja, socialno skrbstvo, izobraževanje na nižjih stopnjah) višje vrednotiti.
- Povečati ozaveščenost o plačni in pokojninski vrzeli med spoloma med sindikati, delodajalci, mediji in oblikovalci politik.
- Financirati raziskave o plačni vrzeli, pokojninski vrzeli in revščini žensk v starosti ter njihovem so učinkovanju.
- Pokojnine, ki ne dosegajo praga revščine, sofinancirati do višine praga revščine, kot npr. v sosednji Avstriji.
- Varstveni dodatek v starosti spremeniti nazaj v individualno socialno pravico, ki ni odvisna od prihodkov članov gospodinjstva.

¹ Plačna vrzel med spoloma je statistični pokazatelj, ki prikazuje razlike med plačami moških in žensk ter je izračunana na podlagi podatkov iz Raziskave o strukturi prejemkov (RSP). Plačna vrzel med spoloma se nanaša na relativno razliko med plačami moških in žensk, ki se izračunava kot razlika povprečnega bruto urnega zaslužka vseh zaposlenih (EK 2013).

² Analiza temelji na združenih podatkih iz registrov delodajalcev in Statističnega registra delovnoaktivnega prebivalstva ter podatkov o dohodnini iz Statističnega urada Republike Slovenije v letih med 1993 in 2007 (Penner idr. 2010).

³ Plačno vrzel med spoloma v EU izračunava Evropski statistični sistem (ESS) na letni ravni od leta 2006. Njihova metodologija pa ni korigirana za nacionalne razlike, pač pa daje splošno sliko o spolni enakosti na trgu dela in se izračunava na podlagi bruto urnih zaslužkov, da bi se izognila razlikam med članicami EU glede dela s skrajšanim delovnim časom. Temelji na Raziskavi strukture prejemkov, ki se izvaja vsaka štiri leta na podlagi nacionalnih ocen, ki jih pripravijo nacionalni statistični viri. Te statistike vključujejo polno izplačane plače vključno s plačanimi nadurami, bonusi, rednimi dodatki, ki se plačujejo na letni ravni, in plačili za odsotnost od dela, ki jih v celoti izplača delodajalec. Izredni dodatki kot je dodatna plača (trinajsta plača), plačila za odsotnost od dela, ki so izplačana v zmanjšanem obsegu, plačila v naravi v ta izračun plačne vrzeli niso vključena (Eurostat 2013).

⁴ „Nekorigirana pomeni, da ni popravljena v skladu z nacionalnimi razlikami v posameznih merljivih značilnostih zaposlenih moških in žensk, ki bi lahko pojasnile del razlike v plačilih“ (Poje in Roksandić, 2013, 6).

⁵ Javni sektor sestavljata sektor država in javne družbe. Sektor država obsega enote, ki so pod javnim nadzorom in s prodajo na trgu krijejo manj kot 50% lastnih produkcijskih stroškov. obsega enote, ki so vključene v javni finančni proračun – državni proračun, proračuni lokalnih skupnosti, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije; sektor pokriva tudi javne institucije, javne agencije in javne sklade in nekatere druge enote (Slovenska odškodninska družba, Kapitalska družba, Družba za svetovanje in upravljanje, itd.). Javne družbe so podjetja, ki jih nadzirajo enote sektorja država (Statistični urad Republike Slovenije).

⁶ Izmerjena je na osnovi primerjave pokojnin posameznikov s povprečno pokojnino v državi.

Literatura:

Dremelj, Polona, Smolej, Simona, Boškić, Ružica, Narat, Tamara, Rihter, Liljana, Kovač, Nadja, Kobal Tomc, Barbara. 2013. Ocena učinkov nove socialne zakonodaje. Končno poročilo. Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, Ljubljana.

Evropska komisija. 2012. Gender equality. Gender pay gap. The situation in the EU. Accessed: <http://goo.gl/tA6tSX>

Evropska komisija. 2013. Tackling the gender pay gap in the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Evropska komisija. 2013a. The Gender Gap in Pensions in the EU. Dostopno na: <http://goo.gl/706mXA>

Humer, Živa, Roksandić, Metka. 2013. Protikrizni ukrepi in enakost spolov. Ljubljana: Ženski lobi Slovenije. Dostopno na: www.zls.si (citirano 20. 12. 2013).

Kajzer, Alenka. 2006. Položaj žensk na trgu dela v Sloveniji. IB Revija. Revija za strokovna in metodološka vprašanja trajnostnega razvoja, no.3/XL, str. 72 – 80.

Kralj, Ana, Renner, Tanja. 2007. Poklic posebne vrste. In: Sedmak, Medarič (eds.): Med Javnim in zasebnim. Ženske na trgu dela. Koper: Založba Annales, str. 211-135.

Leskošek, Vesna. 2014. Revščina žensk. Prispevek na konferenci Ženske 20 let po Pekingu. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Ženski lobi Slovenije, 13. - 14.11. 2014, Brdo pri Kranju.

Penner, M., Andrew, Kanjuo Mrčela, Aleksandra, Bandelj, Nina. 2012. Neenakost po spolu v Sloveniji od 1993 do 2007: razlike v plačah v perspektivi ekonomske sociologije. Teorija in praksa, Letn. 49, št. 6 (nov.-dec. 2012), str. 854-877.

Poje, Andreja, Roksandić, Metka. 2013. Equal pay for equal work and the gender pay gap. Summary of the Study. Dostopno na: <http://goo.gl/yG2XHK>

Statistični urad Republike Slovenije – SURS. 2012. Strukturna statistika plač – Slovenija, 2012. Dostopno na: <http://goo.gl/gvBMF6>

Statistični urad Republike Slovenije – SURS. 2013. Strukturna statistika plač – Slovenija, 2013. Dostopno na: <http://goo.gl/IXFfEg>

Statistični urad Republike Slovenije – SURS. 2014. Prebivalstvo, Slovenija, 1. Julij 2014 – končni podatki. Dostopno na: <http://goo.gl/AO06Uw>

Statistični urad Republike Slovenije – SURS. 2015a. Podatki o samozapolsenih osebah v Sloveniji. Informacije pridobljene v elektronski obliki na prošnjo avtorice (neobj.).

Statistični urad Republike Slovenije – SURS. 2015 b. Aktivno prebivalstvo, Slovenija, November 2014 – končni podatki. Dostopno na: <http://goo.gl/stcxjL>

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR) Uradni list RS, št. 42/2002. Dostopno na: <http://goo.gl/uYYspc>

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). Uradni list RS, št. 96/2012. Dostopno na: <http://goo.gl/iPNm8a>

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre). Uradni list RS, št. 61/2010. Dostopno na: <http://goo.gl/1P7Es0>

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). Uradni list RS, št. 62/10, 40/2011. Dostopno na: <http://goo.gl/VksDjD>

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje – ZPIZ (2014a): Letno poročilo 2013. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Ljubljana.

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje – ZPIZ (2014 b): Pokojninsko in invalidsko zavarovanje v številkah, 2013. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Ljubljana.

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje – ZPIZ (2015). Podatki o številu upokojenih oseb in vrstah pokojnin v Sloveniji. Informacije pridobljene v elektronski obliki na prošnjo avtorice (neobj.).

Priloga:

Tabela 1: Pokojnine po spolu v letu 2010. Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije

Tip	Število			Znesek		
	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj
Starostna pokojnina	177.040	200.564	377.604	667,55	584,96	623,68
Invalidska pokojnina	54.479	36.191	90.670	496,25	471,68	486,44
Družinska in vdovska pokojnina	9.329	83.726	93.055	334,99	415,43	407,36
Skupaj	240.848	320.481	561.329	615,92	527,88	565,65
Vojaška pokojnina	1.735	1.587	3.322	1.024,43	756,52	896,37
Kmečka pokojnina	264	1.280	1.544	247,74	261,37	259,03

Tabela 2: Pokojnina po spolu v letu 2011. Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije

Tip	Število			Znesek		
	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj
Starostna pokojnina	186.795	206.445	393.240	662.52	592.29	625.65
Invalidska pokojnina	54.183	35.771	89.954	505.23	488.08	498.41
Družinska in vdovska pokojnina	9.387	84.269	93.656	360.84	434.01	426.68
Vojaška pokojnina	1.610	1.552	3.162	1.028.19	768.69	900.82
Kmečka pokojnina	192	1.004	1.196	248.89	261.54	259.51
Akontacija pokojnine	1	4	5			280.30
Državna pokojnina	1.237	12.935	14.172	183.54	183.54	183.54
Dodatek za pomoč in postrežbo	11.245	19.758	31.003	202.69	199.09	200.40
Dodatek za telesno okvaro	28.063	28.619	56.682	53.41	50.80	52.09
Varstveni dodatek	14.449	32.242	46.691	92.00	94.73	93.88

Tabela 3: Pokojnine po spolu v letu 2012. Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije

Tip	Število			Znesek		
	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj
Starostna pokojnina	197.989	214.485	412.474	645,00	587,15	614,92
Invlidska pokojnina	53.817	35.185	89.002	483,15	470,93	478,32
Družinska in vdovska pokojnina	10.433	85.596	96.029	298,58	398,74	387,86
Skupaj	262.239	335.266	597.505	598,00	526,85	558,08
Vojaška pokojnina	1.507	1.488	2.995	825,98	664,04	745,52
Kmečka pokojnina	161	1.001	1.162	253,12	263,13	261,55

Table 4: Pokojnine po spolu v letu 2013. Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije

Tip	Število			Znesek		
	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj
Starostna pokojnina	205.962	217.884	423.846	642,88	591,15	616,29
Invlidska pokojnina	53.266	34.718	87.984	478,76	471,91	476,06
Družinska in vdovska pokojnina	10.329	85.472	95.801	297,69	398,71	387,81
Skupaj	269.557	338.074	607.631	597,22	530,25	559,96
Vojaška pokojnina	1.403	1.436	2.839	1.021,05	763,40	890,73
Kmečka pokojnina	111	615	726	253,49	263,53	262,00

Table 5: Pokojnine po spolu v letu 2014. Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije

Tip	Število			Znesek		
	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj
Starostna pokojnina	211.564	219.594	431.158	636,51	591,89	613,79
Invalidska pokojnina	52.401	34.295	86.696	475,13	471,74	473,79
Družinska in vdovska pokojnina	9.925	84.627	94.552	301,78	396,93	386,94
Skupaj	273.890	338.516	612.406	593,51	530,98	558,94
Vojaška pokojnina	1.305	1.369	2.674	1.018,67	761,35	886,93
Kmečka pokojnina	84	447	531	256,81	265,80	264,38

Beleške

